

Nový pokus o vyjádření víry [1969]

Po tři roky pracovala devítičlenná komise na splnění úkolu stanoveného v roce 1963 čtrnáctým synodem Českobratrské církve evangelické, totiž na novém vyjádření víry v podobě moderně pojatého katechismu. Patnáctý synod předložený text v zásadě přijal, ale požadoval zkrácení a zhuštění. To už provedl sám předseda komise, prof. J. L. Hromádka; malá knížka o sto stranách vyšla nedlouho před zasedáním letošního šestnáctého synodu pro vnitřní potřebu církve. V závěru knížky čteme, že komise, v níž zasedali čtyři profesori teologie, tři faráři a dva laici (filosof a právník), předkládá tyto „Zásady Českobratrské církve evangelické“ jako „pokus o to, aby dědictví našich otců bylo pochopeno i dnešní generací“.

Mám za to, že se stěží najde vhodnější text, jehož studium by tak všestranně ukázalo přednosti i nedostatky, sílu i slabiny současných křesťanských pokusů o oslovení dnešního člověka. Už samo rozdělení knížky na tři oddíly je charakteristické: Ježíš, Církev jako společenství věřících, křesťanův vztah ke světu. Vypuštění samostatného oddílu o Bohu je záměrné: „mnozí z těch, kdo se domnívají věřit, nechápou, co biblická víra znamená. Zaměnili Boha v Ježíši Kristu za předmět na způsob jiných předmětů poznání, učinili jej součástí svého světonázoru“ (20); ve skutečnosti však „známe Boha jenom ze zjevení v Ježíši Kristu“ – „proto je víra v Boha a v Ježíše Krista totožná“ (19). A přece členové komise nedovedou o Ježíši z Nazaréta říci nic většího, než že „byl svou lidskou existencí zjevením živého Boha“ (7), že „jenom očišťoval podstatu pravé zbožnosti“ (11), že „základní Ježíšovo poselství člověku je svědectví o Bohu živém“ (19). Jinak vše jako by jim spadalo příliš do roviny tohoto světa; proto je třeba nádavkem podtrhnout, že „lidé všude pocítují zvláštní moc a autoritu jeho zjevu“ (10) a „žasnou nad jeho mimořádným zjevem“ (10). Jeho životní příběh už evangelisté podávají „nikoli jako obyčejnou pozemskou historii“; „Ježíš žil sice v dějinách, ale zároveň se jim vymyká“ (13). „Vtělení i zmrtvýchvstání Ježíšovo je událost, která se nedá přiřadit k normálním zkušenostem.“ Řekl bych, že na tomto místě autoři naprosto zklamali. Hic Rhodus: právě tady měli uplatnit „nové vyjádření“, novou interpretaci. Na pozadí podobných tradičních formulí se potom ztrácí váha jednotlivých pokusů o nové formulace, jako např. že „Bůh není nehybné bytí, nýbrž stále tvořící a sebeobětující láska“ (19) nebo že „Bůh je výzva, volající lidské svědomí k životu odpovědnosti a lásky“ (20).

Podobnými vadami trpí i oddíl o Církvi, jakmile překračuje pouhé historické zkratky. (Za velmi důležité lze považovat, že do oddílu o Církvi je zařazena kapitola o Duchu svatém a také o Písmu svatém; po mém soudu také božství Ježíšovo a jeho zmrtvýchvstání představuje svou povahou kapitulu z dějin církve.) Nejdále však autoři pronikli v poslední části knížky. Tam shrnuli stěžejní zásady křesťanského života osobního, ro-

dinného i společenského; učinili tak střízlivě a prostě, bez pathosu a zbytečné učenosti. Působivost jejich výkladu je vždycky podmíněna tím, jak dovedou říci své slovo k aktuálním problémům dnešního člověka. Čtenář si maně představuje, oč modernější a pádnější by byl postup, který by vycházel z dané situace, analyzoval její rozpory a pak nabídl konkrétní řešení – nikoli aby podával recepty, nýbrž aby naznačil v konkrétních souvislostech směr, jímž se nechá vést dnešní křesťan. – Čteme, že člověk „nesmí činit všechno, co dovede a čeho je schopen“ (78); to je významné slovo v době obecného deklamování o „všestranném rozvíjení schopností“. „Jenom kde je ochota k oběti, kde je odhodlání opustit všechny zajištěné pozice, otevírá se skutečnost nového života“ (25). To je platné i ve vztahu k ideologiím, tj. názorům na život a na svět, na smysl lidských dějin a ideály lidské společnosti. Ty „mohou být užitečné jako návod k uspořádání společnosti a lidského soužití. Bráníme se však pokusům učinit takový názor obecně závazným a podrobovat mu vnějšími prostředky občanské myšlení, cítění i nejvyšší cíle lidského života“. „Aby byl celý kulturní život stále zbavován předsudků skupin uzavřených do sebe a aby byl stále otevřen novému poznávání pravdy, je pro něj nevyhnutelná svobodná výměna názorů v umění, ve vědě i v širokých oblastech sociálního života. Nebezpečí, že bude takové svobody zneužito, je daleko menší než nebezpečí vnější, mocenské kontroly nad duchovními oblastmi.“ (80) „Každý člověk může konat svůj úkol dobře jenom tenkrát, má-li odvahu k odpovědnosti a je-li dosti silen, aby se rozhodoval svobodně a samostatně.“ „Při složitosti moderní společnosti to není snadné. ... Stačil-li dříve k odpovědnému jednání poctivý charakter, musí dnes být spojen s odborností.“ „Velikost takového nároku vede k tomu, že všude v moderním životě stojí člověk v nebezpečí trpnosti a úniku před odpovědností.“ (82) „Právě proto jsme povinni tím vážněji a usilovněji prohlubovat vědomí osobní odpovědnosti a brát na sebe iniciativně službu pro společnost tam, kde mnoho lidí před ní utíká. Křesťan se nesmí vymlouvat na vnější okolnosti.“ (83) „Jít za Ježíšem Kristem znamená nést břemena druhých“ (84). Zvláště důležitý je poměr křesťanů ke státu, který se v nové době stává organizátorem takřka všech oblastí života. „Tyto snahy znamenají nebývalý růst státní moci, zvýšený ještě nesmírnými prostředky moderní techniky, a mohou se za určitých okolností stát zdrojem mnohého nebezpečí pro svobodu občanů. Moc sama, ať je jakkoli nutná, je nebezpečným nástrojem v rukou lidí. Nebezpečí jejího zneužití táhne se celými dějinami od starověkých tyranů až po novodobé státní útvary. Biblická víra a živá církev bývaly vždy hranicí proti zneužití moci, a to nikoli aby stát oslabily, ale aby jej navracely k jeho pravému určení.“ (90) „Státní funkce mohou být toliko pořádkující a úzkostlivě dbající obecného prospěchu. Jenom taková forma státu je slučitelná s občanskou svobodou a lidskou důstojností. Občanská odpovědnost má dvojí úkol: dbáti toho, aby stát respektoval meze,

které jsou určeny jeho moci, a hledět k tomu, aby občané loajálně plnili nevyhnutelné občanské úkoly. V občanské odpovědnosti působí ve světle biblické zvěsti vyšší zákony, nežli jsou zákony státního společenství.“ (91)
„Církev se z vlastních důvodů podrobuje státnímu zákonodárství, chrání však vnitřní svobodu svého zvěstování a služby. Jest si při tom vědoma, že větším nebezpečím než vnější tlak je nedostatek živé víry. Církev nemůže plnit svůj úkol bez odpovědnosti za svět. Ale může mu sloužit jenom ve světle kříže Ježíše Krista.“ (92)

„Zásady“ jsou výsledkem inteligentního úsilí o to, jak vést křesťanský život v dnešním světě, tj. jak v jednom lidském životě integrovat křesťanskou víru i modernost, současnost. Ne vždy se to autorům povedlo – někde zůstali jen při povrchu, jinde zase z hloubek podstaty k povrchu vůbec nedospěli. V každém případě je to však knížka zajímavá a užitečná nejen pro evangelíky a nejen pro křesťany. Svým způsobem je možná intenzivnějším příspěvkem jak k ekumenickým rozhovorům, tak k dialogické konfrontaci křesťanů s marxisty než četné, jinak duchaplné teorie. Uvážíme-li, že trvalo šest let, než se po ustavení komise knížka objevila v knihkupectví Kalich, vnucuje se otázka, zda by už pomalu neměla být pověřena další prací nová komise.